

МАТЕРИЈАЛИ

Глигор ТОДОРОВСКИ

ЕДЕН ФРАНЦУСКИ ДИПЛОМАТСКИ ДОКУМЕНТ ОД СОЛУН ОД 1919 ГОДИНА

Документот што го приложуваме е од француско дипломатско потекло и е напишан на француски јазик. Потекнува од 1919 година од француските воени дипломатски кругови во Солун и носи епитет: тајно. Тој е испратен до највисоките француски воени органи во Париз, а сигурно требало да биде доставен и до француската влада за нејзини потреби, и тоа во времето кога македонското прашање сè уште беше актуелно по Првата светска војна, кога собраните дипломати, политичари и други специјалисти по историски, јазични и географски прашања се наоѓаа во Париз и дискутираа за спорните и другите прашања во врска со потпишувањето на мировните договори.

Француските политички и економски интереси за Балканскиот Полуостров и пошироко се дамнешни. Франција била првата западно-европска земја што добила од Турција значителни олеснувања за нејзината извозна и увозна трговија (првата половина на XVI век). Ова би нè одвело многу далеку во разглобувањето на француско-турските односи во минатото. Треба да истакнеме дека францускиот интерес за овие простори бил континуиран. Во извесен број градови во Турција, во тој контекст и во Македонија, биле формирани француски дипломатски претставништва, со амбасада во Цариград, кои ги застапувале француските интереси. Голем е бројот на француските автори што ги изнеле своите гледишта за состојбата во Турција, за ослободителните движења во неа и за многу друго. Изнесени се најразлични гледишта за општествено-политичката и културната состојба на Турција, посебно за нејзиниот европски дел. Францускиот капитал бил прилично многу инвестиран во Турција, француската култура и влијание од поодамна наоѓале место на овие простори. Значаен бил и интересот на Франција за македонскиот проблем, иако понекогаш постоело и променливо однесување. Градот Солун, како голем град со развиени комуникации, бил особено интересен за француските стопански кругови. Еден наш истакнат историчар во значителна мера го елаборира ова прашање. Очигледно било дека фран-

пускиот интерес за Македонија бил засилен во текот на Првата светска војна, така што таа станала објект на пошироко интересирање на западноевропските земји (Велика Британија, Италија, Соединетите Американски Држави). По тој повод во Македонија се среќаваат специјалисти од повеќе области, како: хидролози, географи, историчари, етнографи, лингвисти и др. кои, секој од својата област, ја изучувале Македонија за потребите на своите влади. Веројатно тоа било во некои рамковни потреби и за француската влада. Во таа смисла од француската влада биле преземени итни мерки за извршување анкети на теренот на Македонија, во што посебно била ангажирана француската армија и нејзината известувачка служба, т.н. Второ биро во Солун. Нешто слично презела и германската Врховна воена команда. Сето тоа говори за актуелноста на македонското прашање во тој период. Во тој контекст француските воени власти, лоцирани на територијата на Егејска Македонија, во април 1918 година извршиле посебно анкетирање така што француските подрачни воени команди на таа територија требало, покрај стопанските и други прашања, да одговорат и на прашањата од областа на употребуваниот јазик во егејскиот дел на Македонија за бројот на жителите, на семејствата, куќите и друго. Вакви анкети на територијата на егејскиот дел на Македонија, во текот на Првата светска војна вршеле и англиските, италијанските и американските воени команди. Тоа говори за интересот за Македонија, за политичката и друга состојба кај македонското население, под претпоставка дека македонското прашање ќе биде на дневен ред по завршувањето на војната.

Овој интерес на француските официјални кругови од Солун не престанал и по Првата светска војна. И понатаму на овој терен биле стационирани француски дипломатски и воени органи. Во таа смисла говори и приложениов документ, кој во целина е преведен од француски на македонски јазик. Во неговиот текст не е извршена никаква измена, ни стилска, ни правописна. Намерата нѝ е тој самиот да говори. Во него е изнесено едно гледиште на француските воени органи во Солун за состојбата во егејскиот дел на Македонија непосредно по Првата светска војна. Всушност, овој документ е од анкетен карактер. Француските воени власти нешто слично практикувале во текот на Првата светска војна. Во него се дадени одговори на повеќе од дваесетина прашања што имаат политички, стопански, културен и друг карактер. Очигледно во документот не е запоставен и францускиот интерес за овие простори, влијанието на нивната култура и друго. Меѓутоа, за нас беше најбитно од документот да го истакнеме гледиштето на француските воени и дипломатски кругови во Солун за националниот карактер на населението во егејскиот дел на Македонија што толку јасно, категорично и недвосмислено го изнесуваат авторите на овој документ. Во него е јасно посочен

националниот идентитет на Македонците во егејскиот дел на Македонија, како и постоењето и на други малцинства на оваа територија, и покрај тоа што грчките органи тврдокорно го негираат. Меѓу другото, истакнати се и целите на новопоставените грчки власти на оваа територија по Првата светска војна, настојувајќи со сите можности што им ги давала власта да ја грцизираат неа, фаворизирајќи го до максимални граници грчкиот етнос, со цел да се уништи сè што не било грчко. Во документот се споменува бројката од 600.000 Македонци (Македонословени), коишто живееле на оваа територија сè до 1912 година, односно до Првата балканска војна, укажувајќи дека тие биле лоцирани најмасовно во селските и градските населби во овој дел на Македонија, во најголем број обработувајќи ја земјата.

По овој повод ќе истакнеме дека располагаме со неколку стотини вакви документи од француско потекло, извлечени од париските државни архиви, а со потекло од француските дипломатски претставништва од Солун, сместени во овој град, по Првата светска војна. Во нив децидно се спомнуваат Македонци, под нивното вистинско историско име, иако е тоа од туѓо потекло што за некои кругови во Грција и тоа е подбивно, заборавајќи дека многу народи во светската и во европската историја носат туѓи имиња, но според националните чувства се поинаку определени. Што да се чини кога историјата на македонскиот народ била таква! Наоѓајќи се на овие мошне значајни стратегиски простори, нашите соседи многу нè посакувале, па нè давале разни имиња: Бугари, Срби, Грци. Во овој контекст и голем број странски автори, поминувајќи низ нашата преубава земја, а со определени намери и тенденции, честопати служејќи им на нечии туѓи интереси, на мали и големи држави, погрешно не именувале, без да навлезат подлабоко во суштината на одделни историски, јазични и други национални процеси и појави.

Меѓутоа, да оставиме документот да говори.

“(Тајно)

Солун, 26 февруари 1919 година

Одговор на прашалникот испратен со писмото бр.6091/2 од 5 февруари 1919 година од страна на генералот-шефот на мисијата

КАКВА Е ПОЛИТИЧКАТА ПОЛОЖБА ВО РЕГИОНОТ?

Населението на Македонија е многу разновидно. Во земјата што ја напојува Струма и горниот тек на Вардар, пред 1912 година имало: 600

Février 1919 du Général Chef Mission

QUELLE EST LA SITUATION POLITIQUE DE LA RÉGION ?

La population de la MACÉDOINE est très diverse. Dans le pays arrosé par la Strouma et le cours inférieur du VARDAR on comptait avant 1912 : 600.000 Macédo-Slaves, 500.000 Turcs, 200.000 Grecs, 100.000 Juifs, 30.000 Koutzo-Valaques, 25.000 tziganes.

Bien que ces différentes races soient absolument mélangées de sorte qu'on ne peut trouver une région d'un caractère ethnique marqué, chaque famille garde néanmoins sa religion, sa langue, ses traditions et ses habitudes. Les Grecs habitent les côtes, le long des voies de communication pour se livrer au commerce, les Turcs et les Macédo-Slaves cultivent le sol, les Juifs se sont rassemblés à SALONIQUE où ils forment la majorité commerçante de la ville.

Le Gouvernement Grec à qui était dévolu par le traité de

Факсимил од почетокот на првата страница на документот

илјади Македоно-Словени, 500 илјади Турци, 200 илјади Грци, 100 илјади Евреи, 30 илјади Куцо-Власи, 25 илјади Цигани.

Иако тие различни раси се целосно измешани, така што не може да се најде ниту едно подрачје со забележителен етнички карактер, сепак секое семејство ја чува својата религија, својот јазик, своите традиции и обичаи. Грците живеат на морскиот брег, долж сообраќајниците за да можат да ѝ се посветат на трговијата, Турците и Македонците ја обработуваат земјата, а Евреите се собрале во Солун каде што претставуваат трговско мнозинство на градот.

Грчката влада, на која со Букурешкиот договор ѝ бил доделен значителен дел од тоа подрачје, не можела да преземе хомогено организирање на новите поседи. Недостигот на практичност, одвратноста на Гркот спрема тешката земјоделска работа, недостигот на флексибилно законодавство, не можеле многу да придонесат од Македонија да се создаде продолжение на Елада.

Оттука произлегува сета политика со која се зафатила владата во Атина. Не можејќи да се наметне со квалитет, таа сакала да се послужи со сила и тамошното домашно население да го третира така како што победникот го третира победениот. Таа се обидела да уништи сè што не е грчко, фаворизирајќи ги само своите сонародници.

Лесно може да се сфати таа тенденција за насилна елинизација, кога ќе се земат предвид сите мерки што ги презела новата влада на подрачјето на граѓанските и верските права: одземање права на џамиите и на гробиштата; заплenuвање на недвижниот имот на месното население и негово доделување на Грците, разновидни мачења на Евреите.

Таквата нетолерантна политика е влошена и со крајно експлоататорската даночна политика која настојува од земјата да го истисне максимумот. На даноците што ги вовеле Турците и кои се запазени и по нивното заминување, додадени се многубројни примери.

Сакајќи да се парализира размената, управата издала забрани на извоз за месната трговија, фаворизирајќи ја Пиреја и предизвикувајќи му на Солун значителна штета. Таквата положба, влошена и со значителното зголемување на цените, во последните денови предизвика генерален штрајк, еднодушен протест на населението против очевидната неправда.

Земајќи ги предвид сите тие карактеристики на власта, за овие седум последни години, не можат да се откријат корисни реформи и потребни иновации, карактеристични за една силна организација. Не е изградена ниту една зграда, не е направен никаков напор во врска со хигиената, школите и стопанскиот развој на регионот, не е почната никаква работа на реконструкција од големиот пожар во август 1917 година.

Од овој краток осврт се гледаат карактеристиките на политиката на грчката влада на тие подрачја: насилна еленизација, експлоатација на сите работни елементи, задржување и влошување на некогашната турска управа.

Дали постои водач на венизелистичката партија, значајна личност - кој е тој?

Венизелистичката партија што ја претставува либералниот клуб (70 запишани членови) не претставува никаква вистинска сила и населението го остава сосема индиферентно. Нема никаква политичка ниту пак изборна улога. Во овој миг секој се декларира како венизелист од страв или од интерес. Во Солун венизелизмот нема ниту еден значаен водач. Претседателот на Либералниот клуб, извесниот Дима, е трговец од влашко потекло, без посебни квалитети.

Дали постои водач или повеќе опозициони водачи од некаква важност?

Не.

Дали постои константиновски, социјалистичка или друга партија?

Константиновска партија никогаш не постоела. Политичката насока ја определува моменталната влада, владините службеници, судии, жандари и платени новинари. Единствено е организирана Социјалистичката партија која секогаш била во опозиција.

СТОПАНСКАТА ПОЛОЖБА ВО РЕГИОНОТ

Македонското тло е многу богато. Земјата е планинска, но пресечена со големи долини кои меѓу себе се поврзани и ги напојуваат реките како што се Вардар и Струма, регионот пред сè е ЗЕМЈОДЕЛСКИ.

Од стопански аспект, Македонија не дава сè што би можела. Патиштата слабо се одржуваат, често се поплавени и малобројни. Железничките пруги се недоволни, често не можат да се користат. Водните текови не се пловни.

На тие причини треба да се додадат и несигурноста на подрачјето, често полно со пљачкаши и постојаните војни кои ги уништуваат селата и приносите.

Исто така многу тешкиот даночен режим од турското време, кој новата влада не се обидела да го подобри, е еден од чинителите кои што оневозможуваат секаков напредок.

Од што живее земјата, земјоделството, индустријата итн...?

Земјоделството сè уште се одвива на примитивен и застарен начин. Сечењето шуми во планината предизвикува суши или поплави кои го обесхрабруваат селанецот. Земјоделскиот даночен систем (десеток) и феудалниот сопственички режим селанецот го симнуваат на улогата на исполчар и роб и му одземаат секаква иницијатива.

Индустријата е во состојба на зародиш и не постои ниту една голема фабрика. Водопадите се многубројни но сè уште не се каптирани. Така можеме да тврдиме дека грчката Македонија живее пред сè од обработка на земјата од која само 7% се обработуваат, додека Солун, сместен кај единствениот излез на море на Србија, е пред сè транзитно пристаниште и сето богатство го стекнува со трговијата.

Каков е видот на земјоделството, индустријата итн?

Земјоделство - Тутун се одгледува пред сè на подрачјето на Серес, Драма и Кавала.

Житарките се одгледуваат пред сè во Леринската и Воденската низина и во долината на Струма.

Многу лозја има на подрачјето на Ниауса каде што некои видови уживаат извесна репутација.

Градинарските култури почнуваат да се шират, пред сè, на подрачјето на Бер, Костур, Клестина и во предградието на Солун.

Памукот, опијумот и шафранот се одгледуваат во помали количества.

Индустија - Земјоделското население живее со патријархален живот и поделбата на трудот сè уште е непозната. Околу малобројните градови е групирана сета индустрија на подрачјето. Важни фабрики има малку.

Сепак можат да се забележат на подрачјето на Воден неколку предилници кои ја користат енергијата добиена од прекрасните водопади.

Кожари има на подрачјето на Лерин и Воден. Рудници на лигнит има во Оршево, солани во Кара-Бурум.

Исто така можат да се спомнат фабриките за сапун, мелницата, цигларницата, фабриката за ткаенини од јута, две пиварници.

Трговијата целосно е концентрирана во Солун. Пред војната, централните земји на пазарот речиси сосема го презеле местото што порано го држела Франција. Причините се незаинтересираноста и рамнодушноста на француските извозници и индустријалци, вештата пропаганда и претставувањето на Германија која знаела своите производи да ги прилагоди на источната клиентела. По војната и доаѓањето на Источната армија Франција повторно го добила првото место на пазарот.

Земјата извезува тутун, кожурци, опиум, кожи, крзно и волна. Од Франција добива железарија, плетени работи, вино, предмети од железо, парфимерија, галантерија и париска стока, од Шпанија и Италија памучни и помалку квалитетни ткаенини.

Дали положбата е во процут?

Многу тажна во моментов. Војната го уништила земјоделството и штотуку родената индустрија. Од 1912 година кога Грција ја присвои земјата, македонскиот регион кој зависи од Солун, останат без заднина, ја загуби својата трговска дејност која се протегала до Дунав. Политичките и стопанските бариери, поставени недалеку од Солун на исток, север и запад, го уништиле трговскиот процут на регионот. Присуството на сојузничките војски за време на војната значително ги засилило тие спогодби, но денес, по примирјето, трговијата пропаѓа и перспективите за иднината се многу лоши. Во моментов, трговијата ја парализира многу тешка трговска криза. Треба да се забележи дека населението на долниот тек на Вардар, а посебно во Солун секогаш живеело од транзитна трговија. Ако ништо не се стори за отстранување на соседните стопански бариери, регионот е осуден на сигурна пропаст.

Дали населението е задоволно?

Во земјата владее големо незадоволство. Сите слоеви, без оглед на расата и религијата, се жалат од стопанската положба која сега е лоша, а уште полоша ќе биде во иднина. Снабдувањето е многу лошо - најпотребните прехранбени производи се под државен монопол, многу скапо му се продаваат на населението, кое добива само минимални количества, нередовно и со прекини. Без интендантурите и сојузничките воени кооперативи од кои населението се храни со криумчарење со посредство на трупите, гладот веќе би завладеал. Додека Атина и сета Стара Грција имале и имаат на располагање пониски цени на секакви видови производи, во Македонија недостигаше и сè уште недостига леб, јаглен, шеќер, сол, кибрит и тн... Административните и полициските маки, злоупотребата на власта, заобиколувањето на законот, одбивањето на правдата, корупцијата, нетолеранцијата и секаквото мачење предизвикуваат општо незадоволство. За 21 февруари 1919 беше прогласен 24-часовен генерален штрајк на сите работници во Солун и на огромниот митинг сето население протестираше против таквата состојба.

Дали постојат перспективни планови за нови индустрии?

Интензивниот песимизам што владее во земјата обесхрабрува секак-ва иницијатива и не го поттикнува процутот на новите индустрии.

ПОМОРСКИОТ СООБРАЌАЈ

Ако не ги земеме предвид параходите на многуте грчки поморски компании, бродовите на поморските компании кои пристигнувале во Солун пред војната им припаѓале на: од Франција, “Messageries Maritimes”; “La Cie Fraissinet”; од Германија, “Deutsche Levant Ling”; “La Cie Fraitas”; “L’Atlas et an Kosmos”; од Австрија, “An Lyod Autrichien”; од Англија “An Johnston Line”; “Ellerman Line”; “Bells Orient Line”; од Италија “Servizzi Marittimi” и “La Marittima Italiana”; од Русија, “La Cie Russe de Navigation et de Commerce”; од Белгија, “A. Deppe”; од Холандија, “A la Cie royale Neerlandaise” (Холандската кралска компанија) итн.

Вкупно, кон 1912 година движењето во пристаништето изнесувало околу половина милион тони. Мобилизацијата која за време на војната ги погодила поморските компании значително го намалила цивилниот бродски товар наменет за Солун.

ЈАВНОТО МИСЛЕЊЕ

Опсадната состојба и режимот на цензурата кои беснееле речиси непрекинато од 1912 година ги задушиле сите манифестации на јавното мислење. Сепак, и покрај пречките, по заминувањето на сојузничките штабови во работничките организации и во печатот почнува карактеристичната возбуда да се покажува. Се протестира пред сè против режимот на исклучоци на кој подлежи Македонија.

Каква е духовната состојба на ослободените воени заробеници што се враќаат дома?

Демобилизираните се среќни што се враќаат дома. За нив тоа претставува ослободување бидејќи за време на мобилизацијата тие лошо се хранеле, лошо биле сместени, лошо лекувани и малтретираны од страна на нивните арогантни и неспособни офицери. Во неорганизираните болници, без хигиена, без лекари и лекови смртноста била огромна.

ЧУВСТВАТА СПРЕМА СОЈУЗНИЦИТЕ

Веднаш по пристигнувањето во Солун, Источната армија многу се погрижила за стопанскиот процут на регионот и се обидела да го подобри со изградба и поправка на патиштата, со создавањето училишта, со корисни совети за земјоделското население, со стопанските органи, создадени за интензивирање на размената, како што се на пр. трговските уреди, со уметничкиот интерес спрема Македонија и со љубезноста што секогаш ја покажувала спрема населението.

Сојузниците кои претставуваат тип на повисока цивилизација, кај населението предизвикуваат најголема почит и често искрена симпатија. Сериозноста на нивниот дух, нивните навики на ред и систематичност, нивната вродена благородност, нивната организираност, на домашното население им покажале одблесоци на политички, општествен и стопански живот за кој тие и не сонувале.

Заминувањето на сојузниците предизвика еднодушно жалење.

Дали постои локален печат?

Печатот во Солун е многу важен. Тука се издаваат пет грчки дневни весници, 4 француски, 2 еврејско-шпански, еден турски, еден англиски, еден италијански и голем број периодика на сите јазици.

Каков е неговиот тон?

Сите грчки весници и двата француски, “Tribune” (Трубина) и “L’Opinion” (Мислење), ги плаќа државата и го искажуваат единствено мислењето на моменталниот стопан. Тие се претерано шовинистички. Француските весници “L’Indépendant” (Независност) и “Paris-Balkans” (Париз-Балкан) повеќе ја бараат инспирацијата кај француските власти. Еврејско-шпанските весници го отсликуваат мислењето на еврејската заедница, љубоморна на своите права и на својата националност.

Кои весници се читаат освен локалните?

Без оглед на локалните весници, населението ги чита сите поголеми весници и периодиката од Франција и најголемите весници од Милано и Рим.

Дали постои странска пропаганда во регионот?

Македонија отсекогаш била и останува затворено поле за сите балкански и странски натпреварувања. Бугарите повторно ја започнаа својата пропаганда, Србите издаваат пасоши и потврди за натурализација на сите што го бараат тоа и така, заштитиувајќи ги, своето влијание го обезбедуваат со училишта, предавања, преку својата стопанска комора, преку олеснувањата за солунската трговија, итн...

Дали изучувањето на францускиот јазик е раширено?

Евреите, поголем дел од муслиманите, католиците, голем дел од Грците се воспитуваат на француски во Солун, Серес и Кавала. Во сите грчки, италијански и турски училишта нашиот јазик внимателно се предава.

Пред пожарот во Солун повеќе од 12.000 деца имаа француска култура. Сите културни луѓе го зборуваат нашиот јазик и се интересираат за литературното и уметничкото движење во нашата земја. Францускиот јазик е јазик на зделки, на трговски книги, на кореспонденција. Важните библиотеки држат само француски книги. Огласите и поканите се пишани на тој јазик, кој истовремено е и јазик на повисокото општество и на салоните. Таквите постигнувања се резултат на три силни и активни организации кои одамна се населиле во тој крај: верските мисии, лаичките мисии и Општо-еврејското здружение.

Со разновидните програми, разновидната клиентела и со училишните установи, секој од овие фактори - без заемно да си штетат - придонесува на ширењето на нашата дејност во сите средини на локално-то население.

Кои училишта постојат и какви професори држат настава?

Установите на лаичката мисија се:

- 1) Францускиот лицеј кој подготвува за матура со идентична наставна програма како на нашите лицеи и средни школи. Лицејот е под непосредно покровителство на францускиот конзулат. Наставничкиот кадар го составуваат француските професори, назначени од главниот град.
- 2) Трговската школа - ја следи програмата на трговските и индустриските школи за практична настава во Франција, под раководство на директорот на Францускиот лицеј: кадарот е составен од техничари со свидетелства и дипломи на француската трговска настава, од професори на Учителската школа и од наставници за општа настава.
- 3) Второстепениот курс за девојки - подготвува за дипломски и матурски испити. Наставниците се француски кадри.
- 4) Дополнителна основна школа - наставниот кадар го претставуваат наставници дојдени од Франција.

Верските мисии се: мисијата на Лазаристите, на Ќерките на милосрдноста, Браќата на христијанските школи.

Мисијата на Лазаристите во Солун држи парохиско основно училиште. Мисијата на Ќерките на милосрдноста во Солун држи училишта за девојчиња во градот Солун, со основношколска и средношколска настава и училиште за девојчиња во Каламрија (основно училиште). Браќата на христијанските школи основале средно училиште за момчиња, Св. Јован Крстител. Програмата е од повисоките одделенија на основното образование, но пред сè насочена кон трговијата, со голем акцент на живите јазици.

Еврејскиот сојуз имал многу важни училишни установи кои, за жал, речиси сите се уништени од пожарот во август 1917 година.

Училиштата кои можеле да ја продолжат наставата се: 2 градинки, 1 виша основна женска школа, 2 основни машки школи, 1 професионална женска школа, 2 основни женски школи, 1 занаетчиска школа, 1 средна машка школа и 1 школа за мала матура.

Кадарот во школите е составен од наставници, оформени во школите што Друштвото ги има во Париз.

Програмите се многубројни и разновидни и се подготвени за сите гранки на дејности.

Надвор од официјалните школи постои голем број други установи кои придонесуваат за ширењето на францускиот јазик меѓу населението.

Исто така треба да се забележи создавањето училишта за бегалци од страна на Источната армија.

Во Солун француската армија многу помогнала, со подароци и со воен материјал, кон создавањето на француско-грчката и француско-срп-

ската школа чиј наставнички кадар досега е регрутиран од мобилизираните наставници.

РАЗНИ ИНФОРМАЦИИ ШТО ГИ ПРИСОБРАВТЕ И КОИ НЕ СЕ ЗАСТАПЕНИ ВО ПРЕТХОДНИТЕ РУБРИКИ

Стопанските и моралните интереси на Франција се значителни во земјава. Ниту една нација не може да се пофали со толкаво материјално и пред сè интелектуално наследство кое уште е зголемено со просветителската работа на Источната армија. Поголемиот дел и елитата на автохтоното население на Солун и на важните македонски градови се француски во срцето и во духот. Како што се повлекуваат од земјата сојузничките трупи, политиката на насилната елинизација повторно се враќа, и систематски се бори со сè што не е грчко. Француското влијание прво ја почувствува таквата политика.

Во делот на Македонија кој сега ѝ е потчинет на Грција, најчесто - покрај францускиот јазик кој служи како втор јазик на елитата - се зборуваат следните јазици, наредени според важноста: македонско-славјански, турски, грчки, влашки, еврејско-шпански. Гркофонскиот елемент претставува само една шестина од населението. Јазикот на сегашниот господар во поголемиот дел на земјата воопшто не го разбираат. Сепак, владата го наметнува како единствен официјален јазик. Неодамнешниот закон наредува - дури одредува парична или затворска казна - употреба исклучително на грчкиот јазик во дневникот кој се должни да го водат сите трговци, па и сите други граѓани со извесен имот. Се прашуваме како трговците и поединците кои досега своите книги ги воделе главно на француски и кои воопшто не го познаваат грчкиот јазик, ќе можат да се сообразат со Законот. За да го почитуваат, би требале сите, па и најскромните, да ангажираат еден службеник од Стара Грција. Дневната книга за која одговараат тие би ја водел некој странец и така таа целосно би излегла од нивниот надзор. Тоа барање на грчката влада, ако се задоволи, би имало за последица неколку илјади нови вработувања за Грците, на штета на еврејските или турските службеници.

Солун, 25 февруари 1919".

(Превод од француски јазик
Аленка Лапе)